

# Tasmánský ďábel medvědovitý

Jaroslav Simon

Ostrovní stát Tasmánie tvoří nejnižnější izolovanou část Austrálie s výrazně oceánským klimatem, které odlišuje z hlediska přírodních podmínek celý ostrov od jiných území mírného pásma. Pro Středoevropana představuje jedno z nejoblehlejších civilizovaných míst na světě, z pohledu přírodovědce jde o kraj mimořádně zajímavý s celou řadou unikátních přírodních formací a živočichů podléhajících přísné ochraně (zhruba 18 % plochy jsou lesní rezervace a národní parky s plnou ochranou). Největší komplex národních parků v jihozápadní části ostrova zahrnuje asi 14 000 km<sup>2</sup> a je prakticky nepřístupný. Není proto divu, že mnoho mizejících druhů zde nalezne své útočiště. Platí to i o ďáblu medvědovitém (*Sarcophilus laniarius*, syn. *barrisi*), masožravém vačnatci s mnoha unikátními a typickými znaky a rysy, který se zde ubránil více než tisíc let trvajícím konkurenčnímu tlaku psa dingo (*Canis lupus dingo*), kterého sem jako pravého placentála introdukoval člověk.

Ďábel medvědovitý je zvíře zhruba velikosti našeho jezevce (7–9 kg), srst má černou s bílými znaky. V poměru k tělu má velkou hlavu s masivními čelistmi, které umí mimořádně široce otevřít a neobyčejně silně stisknout: bez problému rozdrťí ovčí hlavu. Bizarní vzhled doplňují červeně prosvítající uši, případně skvrny na hlavě a na bříše, viditelné zejména při rozčilení. Celkový dojem dokresluje trhavý běh s častou změnou směru a široký hlasový rejstřík, využívaný zejména při vzrušení, od kňučení přes vřestění až po vrčení. Vzhled a zmíněné základní rysy chování patrně daly vznik pověstem o jeho krvelačnosti a nebezpečnosti; následné pronásledování zredukovalo jeho populaci (dnes se hovoří o několika tisících jedinců), čemuž napomohly i epidemie chorob přenesených z domácích zvířat (např. v r. 1950).

Podle analýz uhynulých zvířat z poslední doby je významnou příčinou jejich úmrtnosti rakovina jater. Zkoumání, proč vzniká tato choroba, se intenzivně věnují různé

instituce v Tasmánii. Soudím, že přiblížit se k pravdivému důvodu šíření choroby lze jednoduchou deduktivní analýzou. Přírodní prostředí ostrova je zachovalé a nepoškozené, s výjimkou středu městských aglomerací, průmyslových zón (minimální počet) a okolí asfaltových komunikací. Na těchto silnicích nemají přebíhající vačnatci (malé druhy klokanů rodu *Macropus*, ale i vombati rodu *Vombatus* a další druhy) proti rychlým vozům žádnou šanci: v srpnu 2005 jsme na rychlostní vozovce v úseku cca 10 km od hlavního města Hobartu pozorovali přejeté živočichy každých 500 až 1 000 m.

Ďábel medvědovitý je živočich soumrakový a noční, operuje tedy v čase, kdy automobilový provoz ustává. Tento savec není

*Typický charakter eukalyptové buše při okrajích silnice v Tasmánii. Jde o biotop obývaný řadou živočišných druhů, včetně ďábla medvědovitého, jenž rád vyhledává těla zvířat, která se stala obětí automobilového provozu*



*Dospělý jedinec ďábla medvědovitého (Sarcophilus laniarius), v současnosti největšího dravého vačnatce obývajícího Tasmánii. Snímky J. Simona*

pomalý, avšak aktivním lovem např. klokanů se živit nemůže, a tak uhynulá či přejetá zvířata tvoří základní složku pohodlně získané potravy. Postupně se populace ďábla diferencuje v podstatě na dvě části: jedna žije v nepřístupných přírodních komplexech, o které je poměrně málo známo, druhá vytvořená ve vazbě na antropicky ovlivněné prostředí, které lze charakterizovat jako suchý světlý eukalyptový buš v okolí silnic navazující na otevřenou krajinu a pastviny (viz obr.). Zde se prostředí a všichni živočichové v poměrně nedávné době začali setkávat s negativy antropogenního tlaku (zejména emise). Tyto vlivy by mohly být i zdrojem zvýšeného výskytu rakoviny jater, případně i dalších fyziologických změn. Adaptace na uvedenou potravní nabídku s sebou přirozeně přináší i další důsledky. Lze předpokládat snížení výměry potravních okrsků (v literatuře se uvádí 8–20 km<sup>2</sup>) a lokální zvýšení populační hustoty tohoto druhu. Uvedené se zdá být pravděpodobné i s ohledem na fakt, že na silnicích nenajdete jiná než čerstvě přejetá zvířata. Na to, že se sběr potravy přesouvá spíše do pozdních nočních hodin, lze usuzovat podle toho, že se nepodařilo nalézt žádného přejetého či sraženého ďábla medvědovitého.

Po velmi pravděpodobném vyhubení vakovlka (*Thylacinus cynocephalus*) v 30. letech 20. stol. je ďábel medvědovitý v současné době v regionu největším vačnatým predátorem. Státním i veřejným zájmem, snad s výjimkou chovatelů ovcí, je stabilizovat jeho populaci a zachránit ho. Proto se na něj zaměřil výzkum a na mnoha místech ostrova jsou zbudovány polopřírodní záchranné stanice, které mají zároveň osvětový charakter. Mají za cíl přímé pozorování chování zvířat v přírodě (v denní i noční dobu) pro komplexní pochopení doplněné audiovizuálními pomůckami, a zároveň podporovat vědomí, že se uvedený druh musí chránit. Zkušenosti s vyhubením vakovlka v nedávné minulosti jsou vykřičníkem a podporou této činnosti.

